

ուրախացած էր թէ վերջապէս այս տարի բաղդ կունենայ ձեմարանի առաջին պտուղները վայելելու եւ գոյանից եթէ ոչ բոլորը, գոնէ մեծ մասը յանձն կառնեն Մայր Աթոռոյ միաբանակցութիւնը. վերջացան քննութիւնները եւ ուսումնականութիւնը ստանալով իրանց արտօնագրերը հեռացան Ս. Էջմիածնից, թէ եւ մենք մեր յոյսը դեռ բոլորովին չ'ենք կտրել թէ դոքա երբ եւ իցէ կը յիշեն իրանց կրթութեան որրանը:

Վերջապէս վերջապէս, 1883 թուականը մեր անշուք տարեգրութեան մէջ աւելի տխուր քան մխիթարական երեւոյթներ թողնելով պէտք է հեռանայ. մենք պատիւ կունենանք նոր տարու հետ ցանկանալ մեր Հայերին, որ նոքա իրանց գործոց մէջ հեռատես լինէին, գիտենային անցեալ դէպքերից օգուտ քաղել. եւ մի անգամ փորձածը միւսանգամ փորձելու գրութեան մէջ չը մանել: Հրաժեշտ տալով 1883 թուին եւ իւր տխուր երեւոյթներին՝ նոր տարու հետ կը շնորհաւորենք Հայերին եւ անդ գէպի բարեգործութիւն. եւ մեր ցանկութիւնները կը յայտնենք նոր տարու շնորհաւորէքով: Առ այժմ կը վերջացնենք մեր խօսքը բարեմաղթելով որ այս տարուայ բոլոր տխուր երեւոյթները լինէին մի երկունք՝ նոր տարու մ գոհացուցիչ եւ մխիթարական արգիւնք եւ փորձառութեան արգասիք արտագրելու, եւ Ս. Լուսաւորչի գահը ունենար մի արժանընտիր Հովուապետ իւր հօտը ի վայրի դալարութիւն եւ առ ջուրս հանգստեան սնուցանելու, երկաթէ գաւազանով խրատելու ստամբակներին եւ հայրական գորովով ընդգրկելու աշխատեալ եւ ծանրաբեռնեալներին:

Յուսիկ Վարդապետ.

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՃԱՐՏԱՐՈՒԹԵԱՆ, ԱՐՀԵՍՏԻ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՀԱՄԱՌՈՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.

(Շուրճարարութիւն. եւ Հիմնադրութիւն Դպրոցի) .

1741. Դոկտոր Հալէսը հնարումէ օգտօք ի խիշը (վիստիլատօր), որով փակ տարածութեան միջի փչացած օդը դուրս է մղվում եւ թարմը ներս բերվում:

1742. Յեղիուսը, Աւսալի պրոֆէսորը, հնարումէ 100 մասնեայ ջերմաչափը:
1746. Բաղէլցի Լէոնհարդ Կուլէր պաշտպանումէ Հուգէնսի վարդապետութիւնը, թէ լոյսը գոյանումէ ճօճումնից կամ շարժումից. հակառակ նեւտոնի վարդապետութեան իրրե թէ՛ լոյսը նիւթ լինի:
1744. Աւսուցչապետ Սեգնեըը հնարումէ « Սեգնեբեան ջրանիւը » որ է մի հասարակ անիւ, շրջող ջրի ճնշումով և դա լինումէ կարապետ այսօրուայ գլանի, որ գործ է գրվում ամեն գործարանում իրրե զօրութեան մեքենայ:
1748. Պաուլը հնարումէ մի մեքենայ բուրդը գզելու համար. Հորգրաֆէս կատարելագործումէ նոյնը 1765:
1749. Առաջին գործարանը գունաւոր կաշիներ պատրաստելու, այն է սաֆիան:
1750. Բիրմինգհամը հռչակվումէ իրրե նախակարգ տեղի մետաղեայ ձեռագործների, դէնքերի և մետաղաձուլութեան:
1752. Բենիամին Ֆրանկլինը ապացուցումէ իւր ելեկտրացրած ֆոֆանով արած փորձերով՝ որ փայլակը նոյն է, ինչ որ է ելեկտրական կայծը, նա 1753ին հնարումէ Շանթառը կամ որ նոյն է՝ կայծառը:
1758. Անգլիացի Էֆերտը հնարումէ Ասուի գործելու մեքենան:
1760. Անգլիայում երկաթագործութեան ծաղկեալ ժամանակը սկսվումէ Շոդլանդիայի Կորթոնում շինած բարձր հնոցի օրից, որի մէջ փայտածուխի փոխարէն վառումեն քարածուխ և գործ են դնում մեծ փուքսեր:
1763. Անգլիայում Բլանկը ապացուցանումէ որ ջրաշոգիի մէջ կայ կապուած տաքութիւն:
1763. Յամես Վատտը հնարումէ շոգեմեքենայի մի նոր դրութիւն, որով միւս բոլոր հին դրութիւնները կորցնումեն իրանց արժէքը, նրան պէտքէ համարել մեր այսօրուայ շոգեշարժ մեքենաների հնարողը ըստ էութեան:
1765. Սակսոնեայի Ֆրայբուրգում հիմնվումէ առաջին լեռնագիտական ճեմարանը:
- 1769 — 1779. Յամես Կուկը մի աշխարհաշուրջ նաւարկութիւնով նորանոր ճանապարհներ և աղբիւրներ է բանում վաճառականութեան համար:
1770. Արկվերգտ Ռիչարդը, մի աղքատ արհեստաւոր, հնարումէ բամբակ մանելու մեքենան: Ազնուական աստիճանին հասած՝ մեռնումէ 1792ին իւր Կրօնֆորդում ունեցած դղեակում՝, միլիօն ֆունտ ստերլինգ կարողութիւն թողնելով իրանից յետոյ:

1770. Թ զ թ ա գ ո Ր Գ Ր (շ ա ր լ Ե Ր) գ ո Ր ծ ա ծ ու թ Ե ա ն մ է ջ է մ օ ն ու մ :
1772. Վ ի լ կ է ն բ ա ց ա յ ա յ տ ու մ է տ Ե ս ա կ ա Ր ա Ր ջ Ե Ր մ ու թ Ե ա ն գ ա ղ ա փ ա Ր Ը :
- 1776 ի ն Ա գ ա մ Ս մ ի թ Ը Հ Ր ա տ ա Ր ա կ ու մ է իւ Ր Հ ո չ ա կ աւ ո Ր Գ ի Ր Ը ՝ ա զ գ ա յ ի ն Հ ա Ր ս տ ու թ Ե ա ն բ ն ու թ Ե ա ն Ը և պ ա տ ճ ա ո ի ն վ Ե Ր ա Ր Ե Ր Ե ա լ , և ա յ ն ու մ ի ա Հ ա զ ի ն , յ Ե ղ ա փ ո խ ու թ իւ ն է մ ու ծ ա ն ու մ Տ ն տ Ե ս ա գ ի տ ու թ Ե ա ն մ է ջ , Իւ Ր Հ ա յ Ե ա ց ք ն Ե Ր կ ա զ մ ու մ ն ն ա Ր զ ի պ Ե տ ա կ ա ն կ ա Ր Գ Ե Ր ի Հ ի մ ու ն ք ն Ե Ր Ը :
1780. Շ լ է զ ի ա յ ու մ Ա ք ա Ր Գ Հ ի մ ն ու մ է ճ ա կ Ը ն Գ Ե ղ ի ց Հ ա ք ա Ր Հ ի ն Ե լ ու ա ո ա ջ ի ն գ ո Ր ծ ա Ր ա ն Ը :
1780. Լ աւ ու ա զ ի Է Ր և Լ ա պ լ ա ս Ը Հ ն ա Ր ու մ ն ն տ ա ք ու թ իւ ն Ը Հ ա փ ո ղ գ ո Ր ծ ի ն ո Ր կ ո չ վ ու մ է Ա ա լ օ Ր ի մ Ե տ Ր ա յ ն է ՝ ջ Ե Ր մ ու թ Ե ա ն տ Ե ս ա կ ա Ր ա Ր ա ս տ ի ճ ա ն ո Ր ո չ ո ղ :
1780. Ա ո ա ջ ի ն մ ա ք ս ա յ ի ն օ Ր է ն ք Ը Գ Ե Ր մ ա ն ի ա յ ու մ , Ք Ր Ե ղ Ե Ր ի կ ոս Մ Ե ծ Ը ՝ Գ Ե Ր մ ա ն ա ց ի բ ո լ Ր թ Թ ա Գ աւ ո Ր ն Ե Ր ի ց ա ո ա ջ ի ն է լ ի ն ու մ ո Ր օ տ ա Ր ա պ Ր ա ն ք ն Ե Ր Ը իւ Ր Ե Ր կ Ր ի ց ա ն ց ու ց ա ն Ե լ ու կ ա մ ն Ե Ր ս մ տ ց ն Ե լ ու ղ է մ ա Ր Գ Ե լ ք է Գ ն ու մ և կ ա մ բ ա Ր ձ Ր մ ա ք ս ո վ Գ ժ ու ա Ր ա ց ն ու մ է : վ ա ս ն զ ի իւ Ր մ ն ն ա վ ա ճ ա ո ա կ ա ն Գ Ր ու թ Ե ա ն ձ Ե ո ն տ ու Է Ր Հ ա մ ա Ր ու մ ա յ Գ օ Ր է ն ք Ը :
1782. Վ Ե ղ Գ Ե վ ու Գ Հ ն ա Ր ու մ է Պ ի Ր օ մ Ե տ Ր ա ս ու ա ծ գ ո Ր ծ ի ն , ո Ր ո վ Հ ա փ վ ու մ է ջ Ե Ր մ ու թ Ե ա ն ա մ ն ն ա Ր ա Ր ձ Ր ա ս տ ի ճ ա ն Ը :
1782. Ս տ Ե փ ա ն և Յ ո վ ս է փ Մ օ ն տ Գ օ լ չ Ե ց ի ն Հ ն ա Ր ու մ ն ն օ Գ ա պ ա Ր ի կ Ը :
1783. Ա ն Գ ղ ի ա ն ճ ա ն ա չ ու մ է Հ իւ ս ի ս ա յ ի ն Ա մ Ե Ր ի կ ա յ ի Մ ի ա ց Ե ա լ ն ա Հ ա ն Գ ն Ե Ր ի ա ն կ ա խ ու թ իւ ն Ը և Ե Ր կ ղ Ր ի ն Ե Ր կ Ր Ր ն Ե Ր ի մ է ջ ս կ ս վ ու մ է ն ո Ր ի ց կ Ե ն Գ ա ն ի ա ու ա տ ու Ր :
1783. Լ ա վ ու ա ղ ի Է Ր Ը ս տ ա յ լ ո ց Յ ա մ է ս Վ ա տ տ Ր և Ա աւ վ է ն ղ ի շ Ը զ Ր ա ն ու մ ն ն ո Ր ջ ու Ր Ը բ ա ղ ա Գ Ր ու ա ծ է Ե Ր կ ու տ ա Ր Ր ի ց , ա յ ն է ՝ ջ Ր ա ծ ն ի ց և թ թ ու ա ծ ն ի ց :
1783. Ա Ր Գ ա ն Գ Զ ու ի ց Ե Ր ա ց ի ն Հ ն ա Ր ու մ է Գ լ ա ն ա ձ և պ ա տ Ր ո յ Գ ո վ լ ա պ տ Ե Ր Ը :
1783. Ա Ր օ տ Ա ն Գ լ ի ա ց ի ն Հ ն ա Ր ու մ է ա ն կ ո ա ն Ե լ ի Ե Ր կ ա թ Ը կ ո ա ն Ե լ ի Գ ա Ր ձ ն Ե լ ու օ Գ տ ա կ ա Ր Ե ղ ա ն ա կ Ր :
1785. Ա ու լ օ մ Ր Ը Հ ն ա Ր ու մ է Հ Ր ջ վ ո ղ կ շ ի ո Ր (մ ի թ Ե լ ի վ Ր ա յ ա ղ ա տ կ ա խ ու ա ծ ի Ր ի ճ օ ճ մ ու ն ք Ը) և ա յ ն ու ա պ ա ց ու ց ա ն ու մ է ո Ր մ ա Գ ն Ե տ ի և Ե լ ի կ տ Ր ա կ ա ն ու թ Ե ա ն ղ օ Ր ու թ իւ ն Ը , Ճ ի շ Գ ծ ա ն Ր ու թ Ե ա ն ղ օ Ր ու թ Ե ա ն Ը պ է ս պ ա կ ա ս ու մ է ա յ ն Հ ա մ ն մ ա տ ու թ իւ ն ո վ , ո Ր ո վ մ Ե ծ ա ն ու մ է Հ Ե ո աւ ո Ր ու թ Ե ա ն ք ա ո ա կ ու ս ի ն : Օ Ր ի ն ա կ 1, 2, 3 Հ Ե ո աւ ո Ր ու թ Ե ա ն վ Ե Ր ա յ ա ղ Գ ու մ ն ն ա յ Գ ղ օ Ր ու թ իւ ն ն Ե Ր Ը յ ա Ր ա Ր Ե Ր ա Ր ն ղ յ ն թ ու Ե Ր ի ն — $1 \frac{1}{4} \frac{1}{5}$:
1789. Գ ա ղ ղ ի ա կ ա ն օ Ր է ն ս ղ ի Ր Ժ ո ղ ո վ Ը խ Ո Ր Հ ու Ր Գ է ա ն ու մ մ ա Ր Գ կ ա յ ի ն ի Ր աւ ա ն ց վ Ե Ր ա Ր Ե Ր մ ա մ Ր , մ Ե ծ ա տ ն Ե Ր ի կ ո ղ մ ի ց Ե ղ ա ծ ծ ա ն Ր ու թ իւ ն :

ները բառնալու, ցեղական և նախածննդական արտօնութիւնները ջնջելու. նա մտցնումէ հասարակաց հաւասարութեան հիմնական օրէնքը սովորականին դէմ: Միւսնոյն ժամանակ պարտաւորաբար ընդունվումէ օրինապէս արգիւնարեքուծեան ազատութիւնը Քրանսիայում:

1790. Բօլօնիայում ուսուցչապետ Գալվանին դռնումէ որ սպանած և փորձառութեան համար նախապատրաստուած գորտան մկնակները սաստիկ ցնցվումեն, երբ նա մի մկնակը և մի մերկացրած նեարդը երկու զանազան մետաղի է դիպցնում, որոց կապումէ միացուցիչ մի մարմին: Այս գիւտը յայտնագործեց շոշափմամբ ծագող ելեկտրականութիւնը, որ կոչվումէ գալվանականութիւն: Մի և նոյն ժամանակ այս գիւտը եղաւ առիթ հնարելու գալվանօպլաստիկը և հեռագրութիւնը:

1790. Վիլիամ Նիքօլզօնը հնարումէ առաջին, սակայն գեղ շատ թերի արագատիպ մամուլը:

1791. Քրանսիացի ինժինէր Վլօտը Հապպէն հնարումէ Օպտիք — մեքենական, անուանեալ Հեռագրութիւնը:

1791. Քրանսիան զրամական նեղ դրութեան մէջ լինելով, շրջաբերութեան մէջ է գնում միանգամից 2000 միլիօն ֆրանկ թղթադրամ, աստիճանաւ կոչուած, որի շուտափոյթ անկումն և դորանից հետեոջ կորուստը՝ կորստաբեր վտանգ է առաջացնում ներքին առևտուրի և ճարտարութեան (ինդուստրիայի) ամեն ճիւղերի, մի և նոյն երկրի մէջ:

1791. Բենտհամը հնարումէ մետաղները մշակելու և կոկեիլու մեքենան: Միւսնոյնը կատարելագործումեն Ռօգուինը 1818ին և Ռեգնօլդը 1841ին:

1793. Քրանսիական ազգային ժողովը մոծանումէ Մետրը և տասնորդաչափ դրութիւնը, որը հետզհետէ դառնումէ համաշխարհային չափի դրութիւն:

1794. Քրանսիական գաղթատեղերում գերութիւնը վերցնումէ:

1794. Քրանսիական գործարանատէրերը՝ Լըբլան, Դիցէ և Ըէր հիմնումեն մի նոր և արգիւնալի սօգայ պատրաստելու գործարան:

1796. Սեննը Միւնխենում հնարումէ վիմագրութիւն (վիմատիպը):

1798. Առաջին ճարտարութեան հանգէսը Պարիզում: Հանդիսի բացման ժամանակ ֆրանսիական կառավարութիւնը յայտնեց որ ամենալաւ վարձատրութիւնը պիտի ստանան Նոքա, որոց գիւտերն ու հնարակերտները աւելի վնասաբեր լինին անգլիական ճարտարակերտներին:

1800. Անգլիական գործարանները գործածելով արհեստական մեքենա-

ներ, մանաւանդ շոգեշարժ մեքենաներ արաքող կարգի բարձրութեան են հասնում բամբակեղէն, բուրգեղէն, քաթանեղէն, կաշուեղէն, մանաւանդ՝ արոյրի, երկաթի, պղնձի և պողպատեղէն անկուածների և կերտուածների մէջ, Չինագործութեան մէջ իսկ, առաւել ևս:

1800. Միւսնոյն ժամանակ ուրիշ երկրներում ևս բամբակեղէն գործուածները կատարելութեան են հասնում, անգլիական մանիչ մեքենաներ գործ դնելով, մանաւանդ Գինտում, Բրիւսելում, Ռուէնում, Միւլհաւուզում, Յիւրիխում, Աւստրիայում, Խէմնիցում, Բոստոնում և Լոփելլում (որ է Միացեալ Նահանգներում) ևլն:

1800. Արեւելեան Հնգկաստանում ընկնումէ տեղային նուրբ գործուածները, երբ անգլիական հասարակ բայց էժանագին բամբակեղէն ապրանքը ներս է տարվում և այդու միանգամայն խափանվումէ տեղային արդիւնագործութիւնը:

1800. Շվեդիայում երկաթի արդիւնագործութիւնը բարգաւաճումէ առաւելապէս Նւրոպայում եղած պատերազմների շարունակութեան ընթացքում և դէպ Անգլիայ հզօր արտահանութեան առթիւ: Վասն զի Անգլիային անհրաժեշտ էր Շվեդական երկաթը՝ իւր պողոպտի համար: այդ արտահանութիւնը լինումէ առաւելապէս դէպի Միացեալ-Նահանգները, որով Շվեդեան խիստ հարստանումէ:

1800. Վօլտան հնարումէ Գալվանեան կամ Վօլտայեան Սիւնը:

1800. Պարցելը հնարումէ Պարցելեան լապտերը (ժամացոյց լապտեր):

1800. Ժողէֆ Մարիա Ժաքուարդը (ծն. 1752 Լոնդօնում, մեռ. 1834ին) անմահացնումէ իւր անունը մի գործելու մեքենայով, որը կոչվումէ Ժաքարդեան - գործասեղան և որով նկարակերտ կերպաներ գործելով մեծ ծառայութիւն է մատուցանում նորագործութեան արհեստին:

1802. Սէյ դադիացու «Traité d'économie politique» անունով մտահարուստ գիրքը տպագրումէ, որ Ադամ Սմիթի վարդապետութեան տարածուելուն խիստ շատ է օգնում:

1803. Ժօհն Դալտօն Մանչեստրում հրատարակումէ իւր կտրեւոր հետազօտութիւնների արգիւնքը ջրաշոգիի տարածական զօրութեան մասին:

1804. Գէյ-Լուսակը՝ ուսուցչապետ Պարիզում, մի օդագնացութիւն է անում ամենաբարձրագոյն վայրերում, ուր միայն հասնելը հնարաւոր էր, այն է՝ 21,600 ոտք բարձրութեան վրայ, կատարումէ բնագիտական գիտողութիւններ:

1804. Առաջին՝ թէև անկատար, Լօկօմօտիվը շինուած Ամերիկացի էփանսը ֆիլագելֆիայում. և վարուած սոփորական ճանապարհի վրայ:
1805. Բրամա՛հ Անգլիացին կազմակերպուած առաջին մեքենան, որով պատրաստվումէ անվերջ կամ մեքենայական ասուած թուղթը:
1805. Տրաֆալգարի պատերազմից յետոյ (Նապօլէօնի) դէմ Անգլիան ծովային պետ գառնալով, հրամայումէ բոլոր Ավերիանոսներին:
1806. Նապօլէօնը մտցնումէ ցամաքային արգելանքը, այն է՝ ֆրանսային և սորա գաշնակից բոլոր երկրներին արգելումէ Անգլիայի հետ որ և է տուրևառ ունենալ. մանաւանդ անգլիական որևէ ապրանքի ներս բերելը: Այս արգելանքի շարունակութեան միջոցին փորձ է անվում զանազան ծովային ապրանքների, զօր. շաքարի, սուրճի, թիւթիւնի ելն. փոխարէն՝ կառավարուել ներքին արդիւնքով, ինչպէս՝ ճակընդեղի շաքար, ցիխուրի ելն. գործ գնելով:
1806. Բրամահը հնարումէ ջրային ճնշարանը:
1806. Ռորհրտ Ֆուլտօնը Նիւ - Եօրկում Հուգոնի վրայ առաջին յաջողուած փորձն է անում մի շողեն աւոփ:
1807. Անգլիան բաց է առնում դերեկ վաճառութիւնը. 1834ին բոլորովին վերջանումէ գերեկաճառութիւնը անգլիական զաղթատեղերում:
1809. Մասաչուզետում Մերիմակ դետի վրայ շինվումէ մի շղթայականուրջ, որի կամարը 24½ ոտք տարածութիւն է ունենում և առաջին է, որի վրայ արշաւել կամ կառքերով անցնել կարելի էր:
1810. Զանազան պետութիւնների պարտքերի բազմանալու պատճառաւ ընդունվումէ թղթագրամը, որով առևտուրը բարձրանումէ:
1810. Աեօնիդ Այգլիբնեցին է հիմնողը ներկայիս արագատիպ մամուլի:
1810. Նապօլէօնը 1 միլիօն ֆրանկ մրցանակ է նշանակում նորան, ով որ վուշը մանկու համար լաւ մեքենայ կը հնարէ:
1811. Մօլարդ հնարումէ մի գործիք անկուածների կողմնական մանրաթելերը բաց կտրելու համար: Անգլիացի Հալլը կատարելագործումէ այն 1817:
1811. Թարանգում՝ հիմնվումէ անտառատնտեսական մի գորոց:

(Եւրոպայի) .

(Թուրքի) Ա. Բէկ - Նազարեանց.